

**POLITECHNIKA
OPOLSKA**

PRZEGLĄD NAUK STOSOWANYCH

pod redakcją
Michała Bartoszewicza
Filipa Tereszkiewicza

nr **17**

**Wydział Ekonomii i Zarządzania
Opole, 2017**

PRZEGLĄD NAUK STOSOWANYCH
NR 17

ISSN 2353-8899

Przegląd Nauk Stosowanych Nr 17

Redakcja: Michał Bartoszewicz i Filip Tereszkiewicz

Wszystkie artykuły zostały ocenione przez dwóch niezależnych recenzentów

All contributions have been reviewed by two independent reviewers

Komitet Naukowy czasopisma:

dr hab. Mariusz Zieliński (przewodniczący)

dr inż. Małgorzata Adamska, dr hab. Maria Bernat, dr Ewa Golbik-Madej, dr Anna Jasińska-Biliczak,
dr hab. Izabela Jonek-Kowalska, dr inż. Brygida Klemens, dr hab. Barbara Kryk,
dr Małgorzata Król, dr hab. Aleksandra Kuzior, prof. dr hab. Krzysztof Malik,
dr hab. Mirosława Michalska-Suchanek, Roland Moraru, PhD. Prof. (Rumunia),
doc. PhDr. Michal Oláh PhD (Słowacja), Volodymyr O. Onyshchenko, Ph.D. Prof. (Ukraina),
dr hab. Kazimierz Rędziński, dr Alina Rydzewska, dr hab. Brygida Solga,
dr inż. Marzena Szewczuk-Stepień, dr hab. Urszula Szućcik, doc. PhDr. ThDr. Pavol Tománek,
PhD (Słowacja), PhDr. Jiří Tuma, PhD (Republika Czeska), dr hab. inż. Janusz Wielki

Komitet Redakcyjny:

dr hab. Mariusz Zieliński (przewodniczący)

dr inż. Małgorzata Adamska, dr hab. Maria Bernat, prof. dr hab. Krzysztof Malik,
dr hab. inż. Janusz Wielki, dr inż. Magdalena Ciesielska (sekretarz)

Recenzenci: Grzegorz Chmielewski, Błażej Choroś, Joanna Dyduch, Rafał Juchnowski,
Paweł Kuczma, Beata Piskorska, Agnieszka Piskorz-Ryń, Kornelia Polek-Duraj,
Diana Rokita-Poskart, Damian Szacawa, Monika Szymura, Piotr Zamelski,

Copyright by Politechnika Opolska 2017

Projekt okładki: Krzysztof Kasza

Opracowanie graficzne: Oficyna Wydawnicza Politechniki Opolskiej

Wydanie I, 2017 r.

ISSN 2353-8899

Spis treści

Micha BARTOSZEWICZ, Filip TERESZKIEWICZ SŁOWO WSTĘPNE	5
Hanna DUSZKA-JAKIMKO, Monika HACZKOWSKA WARTOŚĆ BEZPIECZEŃSTWA PRAWNEGO JAKO PODSTAWA DEMOKRATYCZNEGO PAŃSTWA PRAWA W ŚWIETLE ART. 2 KONSTYTUCJI RP	8
Katarzyna GROTT, Maciej SZOSTAK BEZPIECZEŃSTWO OBIEGU DOKUMENTÓW W SĄDACH ADMINISTRACYJNYCH	26
Małgorzata MAGDZIARCZYK PODMIOTY WOLNOŚCI DZIAŁALNOŚCI GOSPODARCZEJ	57
Filip TERESZKIEWICZ JEDNOLITY RYNEK UNII EUROPEJSKIEJ JAKO IMPULS DLA ROZWOJU UNIJNEGO PRAWA AUTORSKIEGO	65
Paweł SZEWCZYK EUROAZJATYCKA UNIA GOSPODARCZA A UNIA EUROPEJSKA JAKO MIĘDZYKRAJOWE ORGANIZACJE O CHARAKTERZE RZĄDOWYM.	83
Marek DANIKOWSKI DZIAŁANIA UNII EUROPEJSKIEJ W WYMIARZE ZEWNĘTRZNYM W KONTEKŚCIE OCHRONY PRAW OBYWATELA UNII EUROPEJSKIEJ.	95
Stefan Marek GROCHALSKI ROLA I ZNACZENIE NORM REGIONALNYCH W SYSTEMIE NORM PRAWA MIĘDZYKRAJOWEGO PUBLICZNEGO	108
Natalia BOICHUK WPŁYW TRANSKACyjNEGO I TRANSFORMACYJNEGO STYLÓW PRZYWÓDZTWA NA MOTYWACJĘ PRACOWNIKÓW.	117

SŁOWO WSTĘPNE

Niniejszy numer Przeglądu Nauk Stosowanych powstał jako efekt współpracy pracowników Katedry Własności Intelektualnej, Prawa Administracyjnego i Europejskiego Wydziału Ekonomii i Zarządzania Politechniki Opolskiej oraz Katedry Teorii i Filozofii i Zakładu Prawa Międzynarodowego i Unijnego Wydziału Prawa i Administracji Uniwersytetu Opolskiego. Z tego też względu większość jego artykułów mieści się w obszarze nauk prawnych. Wyjątkiem jest artykuł Natalii Boichuk, który mieści się w obrębie nauk o zarządzaniu.

Przedstawiany numer Przeglądu Nauk Stosowanych jest zróżnicowany merytorycznie - wychodząc od prawa konstytucyjnego, poprzez postępowanie administracyjne, prawo gospodarcze i cywilne, a kończąc na prawie międzynarodowym. Nie jest to wyłącznie analiza instytucji prawnych. Czytelnicy znajdą też refleksje związane ze stopniowym odchodzeniem w Polsce od liberalno-demokratycznych kanonów ustroju państwowego. Wpływa to w konsekwencji na zmianę w podejściu do prawa. Wydaje się, że refleksja ta jest niezbędna aby dostrzec i zrozumieć zachodzące zmiany oraz wypracować środki podnoszące świadomość znaczenia prawa dla stabilności ładu społeczno-gospodarczego wewnątrz państw i na arenie międzynarodowej.

W ostatnich latach w Polsce nasila się zjawisko swoistego woluntaryzmu prawnego wyrażające się m. in. w wybiórczej interpretacji przepisów Konstytucji, braku poszanowania dla dogłębnie wypracowanych sposobów rozumienia podstawowych zasad konstytucyjnych, drodze na skróty w postępowaniu legislacyjnym. Te zjawiska stanowią tło faktyczne pogłębionej teoretycznie analizy pióra Hanny Duszka-Jakimko i Moniki Haczkowskiej „Wartość bezpieczeństwa prawnego jako podstawa demokratycznego państwa prawa w świetle art. 2 Konstytucji RP”. Analizie poddano aksjologię rządów prawa (koncepcja wewnętrznej moralności prawa), główne gwarancje idei bezpieczeństwa prawnego, w tym szczególnie ochronę praw słusznie nabytych i ochronę interesów w toku czy też zasady prawidłowej legislacji. Kontrapunktem dla tych rozważań są przykłady naruszeń omawianych idei i zasad. Autorki przestrzegają przez dobrze się sprzedającym dostosowywaniem prawa do „potrzeb chwili”, jeśli nie łączy się z tym szacunek dla pewności prawa i bezpieczeństwa prawnego a także wypracowanych od dawna w naszej kulturze prawnej reguł egzekucy tekstów prawnych.

W artykule „Bezpieczeństwo obiegu dokumentów w sądach administracyjnych” Katarzyna Grott i Maciej Szostak ustalili główne uwarunkowania bezpieczeństwa, o którym mowa w tytule. Zbadano więc obieg dokumentów składających się na akta sprawy w sądach administracyjnych pod kątem gwarancji jakie powinni dawać pracownicy tych sądów, z drugiej zaś strony jak chronione są dokumenty przed dostępem osób z zewnątrz. Zwraca uwagę wnikliwa analiza postępowania sprawdzającego, które może się zakończyć wydaniem poświadczenia bezpieczeństwa, odmową jego wydania bądź też umorzeniem postępo-

wania. Zbadano również w jaki sposób organizacja wewnętrzna sądów administracyjnych służy ochronie bezpieczeństwa informacji.

O ile samo rozumienie wolności działalności gospodarczej (*notabene* nie absolutnej) wydaje się już dobrze ugruntowane, o tyle pojawiają się stale pytania jak daleko pod względem podmiotowym sięga domniemanie na rzecz swobody tej działalności. Porusza tę kwestię artykuł Małgorzaty Magdziarczyk, „Podmioty wolności działalności gospodarczej”. Nie jest przedmiotem sporu, że głównym adresatem tej wolności, w świetle art. 20 Konstytucji, są osoby fizyczne i inne podmioty prywatne. Takie rozwiązanie wynika z przekonania, że dopuszczenie podmiotów publicznych do takiej działalności nie harmonizowałaby z istotą społecznej gospodarki rynkowej. Nie oznacza to jednak, zdaniem autorki, że nie może zostać to dokonane drogą ustawową. Małgorzata Magdziarczyk dowodzi, że w polskim porządku konstytucyjnym nie panuje nakaz równouprawnienia publicznych i prywatnych podmiotów prowadzących działalność gospodarczą, lecz zakaz arbitralnego różnicowania ich pozycji.

Artykuł Filipa Tereszkiewicza, „Jednolity rynek Unii Europejskiej jako impuls dla rozwoju unijnego prawa autorskiego” porusza problemy zyskujące na aktualności i, jak się wydaje, wymagające nowej polityki. Autor wywodzi, że terytorialny aspekt prawa autorskiego oraz zróżnicowanie reguł jakim podlega gospodarcza eksploatacja jego przedmiotu może popaść w konflikt ze swobodą przepływu towarów i usług między państwami członkowskimi. Analizie poddano proces harmonizacji prawa autorskiego w ramach Unii. Wyzwaniem dla prawodawcy jest znalezienie kompromisu pomiędzy z jednej strony ochroną praw majątkowych twórców dzieł, z drugiej swobodnym przepływem towarów i usług, a trzeciej ochroną zasad konkurencji na wolnym rynku.

W następnym artykule „Euroazjatycka Unia Gospodarcza a Unia Europejska jako międzynarodowe organizacje o charakterze rządowym” Paweł Szewczyk porównuje organizacje, które pod względem politycznym oraz w kontekście realnego funkcjonowania na pierwszy rzut oka niewiele łączy. Pierwsza z nich powstała z przekształcenia dawnej Wspólnoty Niepodległych Państw i zdaje się, że pewna obawa przed nadmierną przewagą Federacji Rosyjskiej w tej organizacji osłabia tempo integracji. Tym niemniej autor stawia tezę, że pod względem statusu prawnego rozumianego w kategoriach prawa międzynarodowego obie organizacje mają sześć istotnych podobieństw. Zasadnicze podobieństwo dotyczy, zdaniem autora, natury obu struktur jako międzynarodowych organizacji o charakterze rządowym.

Z kolei Marek Danikowski w swoim artykule „Działania Unii Europejskiej w wymiarze zewnętrznym w kontekście ochrony praw obywatela Unii Europejskiej” trafnie dostrzeżęga, że zewnętrzne działania Unii mające od Traktatu Lizbońskiego lepsze instrumentarium prawne, mają znaczenie nie tylko w kontekście polityki zagranicznej i bezpieczeństwa, ale także dla praw obywateli UE. W artykule posłużono się przykładem prawa obywateli Unii do opieki dyplomatycznej i konsularnej w państwie trzecim.

Przedostatnie opracowanie w zbiorze autorstwa Stefana Marka Grochalskiego zatytułowane jest „Rola i znaczenie norm regionalnych w systemie norm prawa międzynarodowego publicznego”. W systemie norm prawnomiędzynarodowych regionalne normy nabierają coraz większego znaczenia, szczególnie po II wojnie światowej, czego przykładem są choćby akty prawne Rady Europy. Autor bada cechy istotne układów regionalnych i norm regionalnych. Na uwagę zasługuje teza, że normy te mogą udatnie wpisać się w cele ogólniejsze przyświecające Organizacji Narodów Zjednoczonych.

Niniejszy numer Przeglądu Nauk Stosowanych zamyka opracowanie Natalii Boichuk, studentki Ekonomii II stopnia na Wydziale Ekonomii i Zarządzania Politechniki Opolskiej, pod tytułem „Wpływ transakcyjnego i transformacyjnego stylów przywództwa na motywację pracowników”. W Polsce od dawna wydate się dominujący transakcyjny styl przywództwa opierający się na wynagrodzeniu i indywidualnym podejściu do pracy. Co prawda badania socjologiczne dowodzą, że zadowolenie Polaków z pracy rośnie, to jednak celowe jest zbadanie w jaki sposób różne style kierowania wpływają na motywację pracowników, w tym na wiązanie celów zakładu pracy z celami własnymi. Natalia Boichuk odpowiedzi na to pytanie poszukiwała nie tylko badając literaturę przedmiotu, ale także badaniami empirycznymi, ankietą, w której wzięło udział 81 osób przedstawiających różne branże działalności, wśród których znajdowały się zarówno pracownicy umysłowi, jak i fizyczni.

Michał Bartoszewicz i Filip Tereszkievicz

Filip TERESZKIEWICZ

JEDNOLITY RYNEK UNII EUROPEJSKIEJ JAKO IMPULS DLA ROZWOJU UNIJNEGO PRAWA AUTORSKIEGO

Streszczenie: Artykuł analizuje problematykę stopniowej harmonizacji prawa autorskiego i praw pokrewnych, jako efektu funkcjonowania w ramach UE jednolitego rynku. Przyjęta hipoteza badawcza zakłada, że prawo autorskie i prawa pokrewne, pomimo tego że formalnie przynależą do kompetencji państw członkowskich, ulegają stopniowej harmonizacji w związku z praktycznymi problemami pojawiającymi się na styku prawa własności intelektualnej a swobód jednolitego rynku. W celu weryfikacji przyjętej hipotezy przeanalizowano stanowisko doktryny, orzecznictwo TSUE i unijne akty prawne. W procesie badawczym zastosowano metodę analizy instytucjonalno-prawnej. Praca została podzielona na cztery rozdziały. Wychodząc od przytoczenia podstaw traktatowych unijnego prawa autorskiego autor analizuje orzecznictwo TSUE w tej materii, przyjęte przez instytucje unijne dyrektywy oraz rozporządzenia. W konkluzjach autor stwierdza, że zacieśnianie się współpracy w ramach jednolitego rynku, a szczególnie rozwój jego cyfrowego wymiaru, będzie wymuszał dalszą harmonizację i ujednolicanie prawa autorskiego i praw pokrewnych w ramach UE.

Słowa kluczowe: jednolity rynek UE, prawo autorskie, unijne akty prawne.

THE EUROPEAN UNION SINGLE MARKET AS AN IMPETUS FOR THE DEVELOPMENT OF EUROPEAN COPYRIGHT LAW

Summary: The paper analyses the gradual harmonisation of European copyright law as an effect of functioning within the European Union's (EU) single market. The author says that, despite that copyright law belongs to member-states competencies, it is harmonised within the EU because of practical difficulties that appear on the field between intellectual property law and single market freedoms. To verify this hypothesis, the author studies copyright literature, statements by the EU Court of Justice (EUCJ), and EU legal acts, analysing them using institutional-law analysis methodology. The paper is divided into four sections: in the first, the author analyses EU treaty laws in conjunction with copyright law. The second is concerned with EUCJ statements about the copyright. The third and the fourth sections are focused on EU copyright legal acts. The author concludes that narrowing of cooperation, and especially development, between member states within the single market, combined with the development of the EU digital single market, would enforce harmonisation and unification of copyright law between member states.

Keywords: The EU Single Market, copyright law, EU legal acts.

1. WSTĘP

Proces integracji europejskiej na samym początku obejmował niemal wyłącznie kwestie ekonomiczne. Jednak wraz z upływem czasu następował efekt tzw. rozlewania się (*spill-over effects*), którego konsekwencją było zacieśnienie współpracy pomiędzy państwami członkowskimi Wspólnot w coraz to nowych obszarach. W literaturze zjawisko to zostało wielokrotnie opisane i przeanalizowane [w obszarze prawa np. Lange 2007: 255–276; Johnston 2013: 357–394; Ares, Ceka & Kriesi 2017: 1091–1115]. Istotne znaczenie, nie tylko dla gospodarki europejskiej, miał proces tworzenia w ramach Wspólnot Europejskich a następnie Unii Europejskiej (dalej UE), jednolitego rynku opartego na czterech swobodach. Okazało się, że powstanie obszaru ekonomicznego bez granic państwowych wymusiło z czasem na przykład zniesienie kontroli granicznych, zacieśnienie współpracy policyjnej i sądowej, a w ostateczności powstanie w ramach Unii trzeciego filaru, który przekształcił się w przestrzeń wolności, bezpieczeństwa i sprawiedliwości obejmującą przynależne traktatowo do kompetencji państw członkowskich kwestie szerokokorozumianego bezpieczeństwa wewnętrznego. Pytanie, które stawia przed sobą niniejsza praca, dotyczy tego czy również w obszarze prawa autorskiego i praw pokrewnych mamy do czynienia ze zbliżonym procesem. Formalnie bowiem obszar prawa prywatnego, w tym kwestie własności, należą do wyłącznych kompetencji państw członkowskich. Niemniej jednak można założyć, że funkcjonowanie jednolitego rynku musiało i musi generować praktyczne problemy na styku krajowych systemów prawnych. Temat ten został poruszony w nielicznych publikacjach, koncentrujących się jednak bardziej na prawie własności intelektualnej, a nie konkretnie prawie autorskim [Keeling 2003; Kosowska 2010; Żakowska-Henzler 2013; Auleytner 2016], albo też na jednolitym rynku cyfrowym [Mazziotti 2014; Jütte 2017]. Ta transgraniczność problemów wymusza na instytucjach unijnych podjęcie działań ukierunkowanych na harmonizację lub ujednoclenie prawa obowiązującego w państwach członkowskich. Przyjęta hipoteza badawcza zakłada, że prawo autorskie i prawa pokrewne, pomimo formalnej przynależności do kompetencji państw członkowskich, w wyniku wyzwań związanych z funkcjonowaniem jednolitego rynku w ramach UE, ulegają stopniowej harmonizacji i tym samym mamy do czynienia z wkraczaniem Unii w obszar prawa własności intelektualnej. W celu weryfikacji tej hipotezy przeanalizowane zostało stanowisko doktryny, orzecznictwo Trybunału Sprawiedliwości Unii Europejskiej (dalej: TSUE) oraz unijne akty prawne. W procesie badawczym zastosowano metodę analizy instytucjonalno-prawnej.

2. PRAWO AUTORSKIE I PRAWA POKREWNE W UNII EUROPEJSKIEJ: PODSTAWY TRAKTATOWE

W doktrynie panuje w zasadzie zgoda co do tego, że nie istnieje generalne, wspólne prawo autorskie UE. Niemniej jednak większość badaczy wskazuje, że prawo unijne ma niezwykle istotne znaczenie dla interpretacji i ustalenia zakresu

obowiązywania prawa autorskiego w państwach członkowskich [Barta, Markiewicz 2017: 285; Sozański 2009: 8; Lucas-Schloetter 2014: 7–22]. Fundamentalne znaczenie ma traktat o funkcjonowaniu Unii Europejskiej (dalej: TFUE) [Dz. Urz. UE 2010 C 83/01] oraz tworzone na jego podstawie prawo pochodne, w tym przede wszystkim rozporządzenia i dyrektywy. Nie można również pominąć znaczenia działalności orzeczniczej TSUE dla harmonizacji wykładni prawa autorskiego w państwach członkowskich.

Ten wspomniany brak formalnego prawa autorskiego na poziomie Unii ma swoje źródło w art. 345 TFUE, który stanowi, że traktaty nie przesądzają w niczym zasad prawa własności w państwach członkowskich. Regulacja ta stała się podstawą stanowiska, iż wszelkie regulacje dotyczące prawa własności, w tym własności intelektualnej, należą do kompetencji tworzących wspólnotę państw [Miąsik 2012: 349–353]. Pewnym wyłomem w tym podejściu jest Karta praw podstawowych (dalej KPP) [Dz. Urz. UE 2010 C 83/02], bowiem jej art. 17 daje gwarancje poszanowania praw własności, co w myśl ust. 2 tego artykułu odnosi się również od własności intelektualnej. Co więcej, jak zauważają Barta i Markiewicz ustanawiana w KPP zasada, iż korzystanie z własności może podlegać regulacji w zakresie w jakim jest to konieczne ze względu na interes ogólny, będzie miała w przyszłości praktyczne znaczenie dla interpretacji prawa UE w zakresie prawa autorskiego [2017: 287].

Pretekstem do wkroczenia instytucji Unii w obszar własności intelektualnej stał się proces ustanawiania jednolitego rynku w ramach wspólnoty. Art. 114 ust. 1 TFUE (poprzednio art. 95 traktatu ustanawiającego Wspólnotę Europejską, dalej: TWE) [Dz. Urz. UE 2006 C 321/01] daje Parlamentowi Europejskiemu i Radzie kompetencje do ustanawiania w ramach zwykłej procedury prawodawczej środków zbliżających przepisy ustawowe, wykonawcze i administracyjne państw członkowskich, które mają na celu ustanowienie i funkcjonowanie rynku wewnętrznego. Niewątpliwie prawo ochrony własności intelektualnej jest materią mającą istotne znaczenie dla efektywnego funkcjonowania rynku wewnętrznego, w tym swobody przepływu towarów i usług. Tym samym instytucje unijne, opierając się na regulacjach art. 114 ust. 1 TFUE zaczęły regulować tę materię.

Drugą podstawą prawną dla wkraczania Unii w obszar własności intelektualnej, wprowadzoną jednak dopiero traktatem lizbońskim, jest art. 118 TFUE, który stanowi, że w ramach ustanawiania lub funkcjonowania rynku wewnętrznego, Parlament Europejski i Rada, stanowiąc zgodnie ze zwykłą procedurą prawodawczą, ustanawiają środki dotyczące tworzenia europejskich tytułów prawnych w celu zapewnienia jednolitej ochrony praw własności intelektualnej w Unii oraz utworzenia scentralizowanych na poziomie Unii systemów zezwoleń, koordynacji i nadzoru. Tym samym zgodnie z tym artykułem organy unijne uprawnione są do ustanawiania środków dotyczących tworzenia unijnych praw własności intelektualnej w celu zapewnienia jednolitej ochrony tychże praw w Unii, o ile mieści się to w ramach ustanawiania lub funkcjonowania rynku wewnętrznego [Laskowska 2016: 45–46]. Regulacja ta jest również istotna

z tego powodu, że według Mika przyznaje prawodawcy unijnemu uprawnienie do stanowienia rozporządzeń, a więc instrumentów ujednolicających badaną materię [2013: 647].

Kolejna regulacja traktatowa odnosząca się do unijnego prawa własności intelektualnej znajduje się w art. 36 TFUE (dawny art. 30 TWE). Stanowi on, że wprowadzony art. 34 i 35 TFUE zakaz ustanowienia ograniczeń ilościowych w handlu pomiędzy państwami członkowskimi nie stanowią przeszkody w stosowaniu zakazów lub ograniczeń przywózowych, wywózowych lub tranzytowych, uzasadnionych ochroną własności przemysłowej i handlowej. Jak zauważa Kosowska artykuł ten potwierdza istnienie sprzeczności pomiędzy prawem własności intelektualnej, w tym prawem autorskim, a swobodą przepływu towarów. Rozstrzyga ten konflikt jednak na korzyść tych pierwszych, nadając im tzw. kwalifikowany priorytet [2010: 64]. Regulacja ta daje bowiem państwom członkowskim instrument ochrony szeroko rozumianej własności intelektualnej na swoim terytorium [Barcz 2006: 383]. Jednak jak wskazuje Keeling nie przyznaje państwom członkowskim *carte blanche* do stawiania barier handlowych w ramach jednolitego rynku w imię ochrony własności intelektualnej i z tego powodu była przedmiotem licznych orzeczeń TSUE [2003: 27]. Niemniej art. 36 TFUE jest potwierdzeniem obowiązywania w UE w ramach prawa własności intelektualnej zasady terytorializmu, chociaż ograniczonej przez Trybunał, co zostanie omówione w dalszej części pracy.

Kolejny przepis dotyczący prawa własności intelektualnej znajduje się w art. 207 TFUE, który reguluje wspólną politykę handlową, a więc zewnętrzny wymiar jednolitego rynku UE. Stanowi on, że polityka ta jest oparta na jednolitych zasadach, w szczególności w odniesieniu do handlowych aspektów własności intelektualnej. Tym samym Unia Europejska ma prawo zawierać umowy międzynarodowe, jeżeli dotyczą one handlowego aspektu własności intelektualnej. Tym samym potwierdzone zostało w tym przepisie, że prawo własności intelektualnej wyłączone zostaje z kompetencji państw członkowskich w sytuacji, kiedy dotyczy ono jednolitego rynku, w tym przypadku jego zewnętrznego wymiaru.

Tak więc analiza regulacji traktatowych pokazuje, że pomimo tego, że obszar prawa autorskiego należy do kompetencji państw członkowskich, to Unia może wkraczać w tę materię wtedy gdy może to wpłynąć na funkcjonowanie jednolitego rynku, czy to w jego wymiarze wewnętrznym czy zewnętrznym. Wszystkie przytoczone normy kompetencyjne (art. 36, 114, 118 oraz 207 TFUE) odnoszą się bowiem wprost do tego pojęcia. Jednak wtedy instytucje unijne muszą przestrzegać fundamentalnych dla wspólnoty zasad, tj. zasady pomocniczości i proporcjonalności. Zgodnie z nimi prawodawca unijny uprawniony jest do stanowienia aktów prawnych regulujących prawo własności intelektualnej, o ile uzasadnia to osiągnięcie celów unijnych oraz o ile interwencja taka wynika z konieczności harmonizacji lub ujednolicenia określonej dziedziny za pomocą norm unijnych.

Pytanie, które bardzo szybko pojawiło się zarówno w doktrynie, jak i postawione zostało przed TSUE dotyczyło tego, czy pojawiające się w traktacie odniesienia do prawa własności intelektualnej mają również wpływ na prawo autorskie i prawa pokrewne [Auleytner 2009: 406]. Oczywiście jest, że prawo autorskie i prawa pokrewne wchodzą w zakresie prawa własności intelektualnej, niemniej jednak brak literalnego odniesienia do tego pierwszego w traktatach rodził pewne wątpliwości. TSUE w swoich orzeczeniach (C 55 i 57/80) dopuścił kompetencję prawa unijnego w obszarze prawa autorskiego, wskazując na to, że nie ma podstaw do różnicowania jego i innych praw własności przemysłowej [Auleytner 2016: 10–11]. Co więcej, jak zauważyła Auleytner, Trybunał w swoich orzeczeniach posługuje się często pojęciem „własność intelektualna” w odniesieniu do utworów chronionych prawem autorskim i prawami pokrewnymi, a rzadziej w odniesieniu do innych przejawów własności intelektualnej [2016: 14]. Z kolei Komisja Europejska dopiero w ramach interpretacji dyrektywy 2004/48/WE wyraziła pogląd, że w skład pojęcia prawa własności intelektualnej wchodzą również prawo autorskie i prawa pokrewne [Laskowska 2016: 48]. Tym samym pomimo tego, że w traktatach literalnie nie wspomina się o prawie autorskim, to jednak regulacje dotyczące handlowych aspektów własności intelektualnej w obszarze jednolitego rynku odnoszą się również do niego.

Podsumowując powyższe rozważania należy zauważyć, że chociaż formalnie obszar prawa autorskiego należy do wyłączonych kompetencji państw członkowskich, to jednak instytucje Unii Europejskiej wchodzą w tę materię wykorzystując możliwości jakie stwarzają traktaty oraz dążenie państw członkowskich do ustanowienia efektywnego jednolitego rynku. W ramach tych działań wyraźnie wyodrębniają się trzy nurty: jednym z nich jest orzecznictwo TSUE wkraczające w obszar prawa autorskiego; drugim jest próba zharmonizowania prawodawstwa krajowego w tych obszarach, gdzie ochrona własności intelektualnej, w tym prawa autorskiego, ma znaczenie dla jednolitego rynku; w trzecim zaś można zaobserwować tendencję do ujednoczenia pewnych obszarów prawa autorskiego za pomocą rozporządzeń⁴¹.

3. ZASADY JEDNOLITEGO RYNKU W ORZECZNICTWIE TRYBUNAŁU SPRAWIEDLIWOŚCI UNII EUROPEJSKIEJ JAKO PODSTAWA ZBLIŻANIA PRAWA AUTORSKIEGO I PRAW POKREWNYCH W RAMACH UNII EUROPEJSKIEJ

Trybunał Sprawiedliwości Unii Europejskiej jest jedną z instytucji unijnych mających istotne znaczenie dla rozwoju prawa autorskiego na poziomie wspólnotowym. W swojej działalności orzeczniczej dokonuje on wykładni zarówno prawa pierwotnego, jak i pochodnego, wyprowadzając z obowiązujących aktów

---

⁴¹ W doktrynie dychotomizuje się je uznając, że orzecznictwo TSUE ma charakter łagodny, a działalność legislacyjna radykalny [Zob. Kosowska 2010: 62; Keeling 2003: 24].

prawnych istotne dla badanej materii zasady [Jaśkowski 2016: 194–197; Wyrozumka 2010]. Jego działalność jest niezwykle istotna, bowiem pozwoliła na przeniesienie zasad obowiązujących w ramach jednolitego rynku na wykonywanie praw ochronnych z tytułu prawa autorskiego i praw pokrewnych w ramach transgranicznej działalności gospodarczej. Inną rolę w ramach interpretacji prawa wtórnego wskazała Laskowska. Słusznie zauważyła ona, że konieczność formułowania postanowień unijnych aktów prawnych w taki sposób, aby możliwe było ich obowiązywanie lub implementowanie do różnych systemów prawnych, wymusza stosowanie głównie wykładni systemowo-funkcjonalnej w odniesieniu do prawa wtórnego regulującego prawo autorskie. To z kolei czyni TSUE instytucją odpowiedzialną za interpretację i określanie zakresu normatywnego poszczególnych postanowień dyrektyw [2016: 52].

Jak to już zostało wspomniane ochrona praw autorskich w ramach UE oparta jest na zasadzie terytorializmu, co oznacza że kompetencje w tym obszarze przynależą przede wszystkim państwom członkowskim [Paczuski 2005: 289]. Konsekwencją tego są istniejące rozbieżności występujące w poziomie ochrony praw autorskich występujące pomiędzy krajami. To zaś stanowić może zagrożenie dla efektywnego funkcjonowania jednolitego rynku. Z tego też względu Trybunał na podstawie rozpoznawanych spraw sformułował kilka zasad ogólnych dotyczących praw autorskich.

Przed wszystkim przy wykonywaniu praw ochronnych z tytułu prawa autorskiego lub praw pokrewnych w ramach jednolitego rynku obowiązuje zasada niedyskryminacji [Sappa 2014: 23–37]. Jej podstawą jest art. 18 TFUE (dawny art. 12 TWE) który zabrania jakakolwiek formy nierównego traktowania ze względu na przynależność państwową. Zasada ta stanowiła podstawę rozstrzygnięcia TSUE w sprawie *Phil Collins v. IMTRAT Handels GmbH* z 1993 r. [C-92/92], w którym przyjęto, że zakres działania TFUE (dawniej TWE) obejmuje prawa autorskie i prawa pokrewne. Trybunał orzekł, że przepisy krajowe, które pozbawiają autorów lub artystów wykonawców praw przyznanych własnym obywatelom, pozwalających im zakazywać rozpowszechniania nagrań wyprodukowanych w kraju bez zezwolenia (gdzie samo wykonanie miało miejsce poza granicami), naruszają zakaz dyskryminacji. Tym samym w myśl orzeczenia TSUE można powoływać się na art. 18 TFUE występując przed sądem krajowym, aby domagać się zapewnienia ochrony zastrzeżonej dla obywateli danego kraju.

Drugą niezwykle ważną zasadą obowiązującą przy wykonywaniu praw ochronnych z tytułu prawa autorskiego i praw pokrewnych na jednolitym rynku jest wyrażona w art. 34–36 TFUE (dawniej 28–30 TWE) zasada swobodnego przepływu towarów. Ma ona istotne konsekwencje dla omawianego zagadnienia, bowiem zakres swobody przepływu towarów obejmuje także dobra chronione prawem autorskim i prawem pokrewnym [Ubertazzi 2014: 38–51]. Tym samym nie można zakazywać sprzedaży w kraju członkowskim utworu legalnie wprowadzonego na rynek w innym kraju członkowskim, jedynie na tej podstawie, że pierwotna dystrybucja nastąpiła gdzie indziej. Niemniej

istniała obawa przed zbyt restrykcyjnym podporządkowaniem reguł prawa autorskiego zdefiniowanej w art. 34 TFUE (dawniej 28 TWE) zasadzie swobody przepływu towarów, co mogłoby prowadzić do marginalizacji krajowych systemów ochrony prawa autorskiego. Stało się to powodem ujęcia własności przemysłowej w katalogu przesłanek umożliwiających wprowadzenie na podstawie wspomnianego już art. 36 TFUE ograniczeń w przepływie towarów. Tym samym dopuszczalne jest zakazywanie rozpowszechniania utrwalonych na nośnikach utworów w kraju, w którym ochrona na dany utwór nie wygasa, w przypadku gdy zostały one importowane z kraju, w którym ta ochrona ustała [Barta & Markiewicz 2007: 174–176]. Orzeczenia TSUE w zakresie stosowania zasady swobody przepływu towarów w odniesieniu do utworów objętych ochroną prawa autorskiego dotyczą przede wszystkim rozróżnienia pomiędzy samym istnieniem prawa autorskiego, a jego wykonywaniem. W sprawie *Deutsche Grammophon* orzekł on, że tylko wykonywanie praw autorskich może zostać uznane za zabronione na mocy art. 34 TFUE (dawniej 28 TWE), jak i wyłącznie przy ich wykonywaniu państwo może powołać się na wyjątek z art. 36 TFUE (dawniej 30 TWE). Uzasadził to tym, że traktaty nie obejmują kwestii związanych z samym istnieniem prawa własności intelektualnej (a więc również prawa autorskiego), gdyż te wchodzą w zakres wyłącznych kompetencji państw członkowskich przyznających taką ochronę [C-78/70].

Niemniej jednak w obliczu braku szerokiej harmonizacji Trybunał w dwóch sprawach zaakceptował naruszenie swobody przepływu towarów, co wynikało z istnienia różnic pomiędzy systemami prawa autorskiego w państwach członkowskich. W sprawie *Christiansen* Trybunał orzekł, że możliwe jest zabronienie wynajmu w jednym państwie członkowskim utrwalonych na nośniku utworów wprowadzonych do obrotu w innym państwie członkowskim, nawet jeżeli w tym pierwszym zezwala na to prawo krajowe [C 158/86]. W tym przypadku według Trybunału mamy do czynienia z odmiennymi polami eksploatacji i jedynie właściciel praw autorskich ma prawo decydować o możliwości wprowadzania na nie utworu, nawet jeżeli w innym państwie członkowskim nie jest to wymagane. Z kolei w sprawie *Patricia* Trybunał orzekł, że swoboda przepływu towarów nie obowiązuje w przypadku, kiedy próbuje się wprowadzić na rynek utrwalony utwór objęty prawem ochronnym importując go z kraju, w którym ten okres ochronny minął [Case 341/87; Seville 2009: 38].

W obszarze praw autorskich swój zakres zastosowania ma również swoboda przepływu usług obowiązująca w ramach jednolitego rynku (art. 56–57 TFUE; dawniej art. 49–50 TWE). W oparciu o nią TSUE uznał, że należy stosować przepisy traktatowe o świadczeniu usług w odniesieniu do nadawania w drodze transmisji przewodowej lub bezprzewodowej utworu audiowizualnego pomiędzy krajami członkowskimi. W jego ocenie dystrybutor filmu dysponujący prawem wyłącznym do jego rozpowszechniania na terytorium państwa członkowskiego może sprzeciwić się temu, aby spółki telewizji kablowej reemitowały ten film bez jego zgody w jednym z krajów członkowskich, jeśli jest on emitowany

w innym państwie członkowskim za zgodą uprawnionego [Barta, Markiewicz 2007: 283–284].

Kolejną istotną zasadą, która została przeniesiona przez Trybunał na obszar jednolitego rynku jest zasada wyczerpania prawa. Jest ona ważna przede wszystkim dlatego, że pozwala w praktyce realizować swobodę przepływu towarów i usług w ramach jednolitego rynku UE. Zasada ta oznacza, że posiadacz praw chronionych nie może powoływać się na prawo krajowe i wyjątek z art. 36 TFUE, jeżeli towary objęte prawem własności intelektualnej zostały przez niego wprowadzone na rynek jednego z państw członkowskich oraz państw należących do Europejskiego Obszaru Gospodarczego (dalej: EOG) [Świerczyzna 2017:160]. Konstrukcja ta prowadzi do wyczerpania prawa ochronnego z tytułu prawa autorskiego na całym terytorium EOG po legalnym wprowadzeniu utworu do obrotu w którymkolwiek państwie. Konsekwencją tego prawa jest możliwość nieograniczonego obrotu egzemplarzami utworów wewnątrz EOG. Zasada wyczerpania prawa po raz pierwszy pojawiła się w orzecznictwie Trybunału w sprawie *Centrafarm* [C 15/74].

Zasady tej dotyczą również dwa inne orzeczenia TSUE: w połączonych sprawach *Musik-Vertrieb Membran* [C 55/80 i 57/80] oraz w sprawie *Dansk* [C 58/80]. Trybunał stwierdził w nich, że prawa wyłączane z zakresu własności przemysłowej i handlowej przyznane przez ustawodawstwa krajowe ulegają wyczerpaniu wtedy, gdy towar zostaje legalnie wprowadzony do obrotu w innym państwie członkowskim przez uprawniony podmiot lub za jego zgodą. Ponadto Trybunał w orzeczeniu w sprawie *EMI Elektrola* [C 341/87] podkreślił, że dla zaistnienia efektu wyczerpania prawa na terytorium Unii niezbędne jest, aby egzemplarz został wprowadzony do obrotu przez samego uprawnionego lub za jego zgodą. W myśl tego wyroku nie wystarczy wprowadzenie do obrotu, które jest legalne ze względu na wygaśnięcie w danym państwie ochrony [Szczotka 2013: 44]. Z kolei w sprawie *Laserdisken* [C 479/04] Trybunał Sprawiedliwości postanowił o zakazie ustanawiania przez państwa członkowskie zasady wyczerpania prawa w stosunku do egzemplarzy utworów, które zostały wprowadzone do obrotu poza terytorium EOG [Doniec 2016: 41].

Istotne jest również orzeczenie w sprawie *Oracle* w którym stwierdził, że „prawo do rozpowszechniania kopii programu komputerowego zostaje wyczerpane, jeśli podmiot praw autorskich, który zezwolił, choćby i nieodpłatnie, na pobranie tej kopii z Internetu na nośnik danych, również przyznał, w zamian za zapłatę ceny mającej umożliwić mu uzyskanie wynagrodzenia odpowiadającego wartości gospodarczej kopii dzieła, którego jest on właścicielem, prawo do nieograniczonego w czasie korzystania z tej kopii” [C 128/11].

W doktrynie utrzymało się stanowisko, że istniejąca kolizja pomiędzy krajowym prawem autorskim a swobodą przepływu towarów rozstrzygana jest za pomocą wypracowanej w orzecznictwie TSUE triady zasad: 1) rozróżnienia między istnieniem prawa własności intelektualnej a jego wykonywaniem; 2) wykonywania prawa w ramach szczególnego przedmiotu ochrony; 3) wyczerpania praw własności intelektualnej [Miąsik 2012: 344]. Tak więc istniejące

w orzecznictwie rozróżnienie na istnienie i wykonywanie prawa własności intelektualnej zostało uzupełnione o zasadę wykonywania prawa w ramach szczególnego przedmiotu ochrony. Ma ona na celu doprecyzowanie kryteriów, według których należy ocenić, czy wykonywanie przez uprawnionego przysługującego mu prawa autorskiego lub prawa pokrewnego w sposób wpływający na swobodę przepływu towarów – gdy wprowadzenie do obrotu w państwie importu towaru pochodzącego z innego państwa członkowskiego skutkuje naruszeniem przysługującego mu prawa wyłącznego na terytorium państwa przywozu – mieści się w przewidzianym w art. 36 TFUE wyjątku. Zachowanie skutkujące zablokowaniem na podstawie krajowego tytułu ochronnego możliwości sprzedaży towarów pochodzących z innego państwa członkowskiego zostało uznane za dozwolone na podstawie art. 36 TFUE jeżeli pozostaje w bezpośrednim związku z ochroną „szczególnego przedmiotu prawa” [Miąsik 2012: 345]. W przypadku prawa autorskiego Trybunał orzekł, że „szczególny przedmiot prawa autorskiego wyraża się w zabezpieczeniu praw osobistych i praw gospodarczych osób uprawnionych. Ochrona praw (...) umożliwia w szczególności autorom oraz artystom wykonawcom wystąpienie przeciw (...) zmianie dzieła, które spowodowałoby uszczerbek w renomie. Prawa autorskie i prawa pokrewne mają również gospodarczy charakter, ponieważ zawierają uprawnienie do wprowadzenia do obrotu utworu, chronionego ustawą, w szczególności w drodze odpłatnej licencji” [C92/92 i C-326/92: pkt 20].

Istotne znaczenie dla relacji pomiędzy prawem autorskim a efektywnym funkcjonowaniem jednolitego rynku ma również unijne prawo konkurencji. Każde zachowanie uprawnionego z prawa autorskiego, bądź też mające na celu nabycie prawa wyłącznego może być oceniane z punktu widzenia zgodności z unijnymi regulacjami konkurencji. Jak słusznie zauważa Miąsik, nie ma przy tym znaczenia czy jest to zachowanie podejmowane na podstawie prawa autorskiego krajowego, czy też regulacji unijnych [2012: 339]. W art. 101 TFUE (dawniej art. 81 TWE) wyrażony jest zakaz zawierania porozumień ograniczających konkurencję, który stanowił podstawę do orzeczenia TSUE w sprawie *Coditel* [C-324/07]. Trybunał stwierdził, że zwyczajne korzystanie z wyłącznego prawa autorskiego nie jest jako takie naruszeniem unijnego prawa konkurencji. Jednakże wykonywanie wyłącznego prawa przez posiadacza, który ma pozycję dominującą na rynku, może w pewnych okolicznościach stanowić zakazane zachowanie. W szczególności odmowa udzielenia licencji chroniąca przed pojawieniem się nowego produktu, który potencjalnie może być oczekiwany przez konsumentów [Dreier & Hugenholtz 2006: 3]. W świetle art. 102 TFUE zakazane jest więc nadużywanie pozycji dominującej. Stanowisko to znalazło wyraz w orzeczeniu w sprawie *Tournier*, w którym Trybunał stwierdził, że organizacja zbiorowego zarządzania prawami autorskimi nadużywała pozycji dominującej we Francji poprzez ustanowienie zbyt wysokich i niczym nieuzasadnionych stawek za korzystanie utworów na dyskotekach [C-395/87]. Przepis art. 102 TFUE (dawniej art. 102 TWE) stanowił również podstawę orzeczenia ETS w sprawie *Magill* [C-241/91 & C-242/91] dotyczącego skuteczności odmowy

udzielenia przez stacje telewizyjne zgody na publikowanie wykazów ich tygodniowych programów telewizyjnych. W rozstrzygnięciu stwierdzono, iż wyłączne prawo reprodukcji jest istotnym elementem prawa autorskiego i w związku z tym odmowa udzielenia w tym zakresie licencji nie stanowi nadużycia tego prawa. Jednak wiąże się to z obowiązkiem zawarcia umowy, stanowiącej niejako licencję przymusową, z racji na istnienie na rynku zapotrzebowania na pełny tygodniowy informator programowy. Zgodnie z tym orzeczeniem podstawową funkcją prawa autorskiego jest ochrona dóbr osobistych i zabezpieczenie wynagrodzenia za wysiłek twórczy z uwzględnieniem celów zawartych w art. 102 TFUE [Barta, Markiewicz 2007: 178–180]. W sprawie *Magill* Trybunał podkreślił również, że sam fakt posiadania praw autorskich majątkowych nie skutkuje powstaniem pozycji dominującej, zaś odmowa udzielenia licencji do utworu nie stanowi nadużycia pozycji dominującej, ponieważ wyłączne prawo reprodukcji stanowi część praw przysługujących autorowi. Jednakże stwierdził on, że wykonywane uprawnień składających się na istotę prawa wyłącznego może zostać zakwalifikowane jako nadużycie pozycji dominującej, jednak tylko w szczególnych okolicznościach. Jeżeli nie można mówić o szczególnych okolicznościach, to wykonywanie praw ochronnych nie narusza zakazów z art. 101 lub 102 TFUE. Podobne stanowisko zawarł Trybunał w swoich orzeczeniach w sprawie *IMS Health* [C-418/01] oraz *Microsoft* [T-201/04].

Tak więc w myśl orzecznictwa TSUE nadużywanie pozycji dominującej będzie miało miejsce, kiedy odmowy nie da się usprawiedliwić wykonywaniem uprawnień z prawa autorskiego, a jej celem lub skutkiem jest zapobieżenie powstaniu rynku powiązanego ze szkodą dla konsumentów. Oznacza to, że uprawniony może wykonywać prawo autorskie w ramach szczególnego przedmiotu ochrony nawet w sposób prowadzący do eliminowania konkurentów z rynku podstawowego i wtórnego. Jednak nie może wykorzystywać przysługujących mu praw do zablokowania wykreowania przez innego przedsiębiorcę, zależnego od uzyskania odstępu do prawa wyłącznego, nowego rynku służącego zaspokojeniu potrzeb konsumentów, które nie są aktualnie realizowane [Miąsik 2012: 381–382].

Na koniec warto zauważyć, że w doktrynie zaczyna pojawiać się opinia, że TSUE w swojej działalności orzeczniczej w obszarze prawa autorskiego i praw pokrewnych wykracza poza traktatowe kompetencje. Jego stanowiska mają bardzo często charakter „twórczej interpretacji” wynikającej z odchodzenia od jednoznacznie rozumianych przepisów prawnych w świetle wykładni językowej na rzecz znaczenia wskazanego regułami funkcjonalnymi [Barta, Markiewicz 2017: 290; Radwański 2011: 2512].

4. DYREKTYWY JAKO INSTRUMENT HARMONIZOWANIA PRAWA AUTORSKIEGO I PRAW POKREWNYCH W RAMACH JEDNOLITEGO RYNKU UNII EUROPEJSKIEJ

Dopiero pod koniec lat 80. XX wieku zaczęto skutecznie harmonizować przepisy krajowe dotyczące prawa autorskiego, wykorzystując w tym celu ogólne podstawy prawne do zbliżania ustawodawstw państw członkowskich w tym zakresie. Główną przyczyną tego procesu było podjęcie w tym okresie prac nad usprawnieniem funkcjonowania wspólnego rynku w ramach Wspólnot Europejskich, z perspektywą stworzenia jednolitego rynku w ramach przyszłej Unii [Tomaszewski 2003: 109]. Pewnym przełomem jeżeli chodzi o działalność harmonizacyjną może być jednak wejście w życie traktatu lizbońskiego, bowiem na jego mocy Unia została wyposażona w wyraźną kompetencję do stanowienia aktów prawa pochodnego kreujących unijne tytuły ochronne do praw na dobrach niematerialnych, skuteczne na terytorium całej wspólnoty. Trzeba jednak pamiętać, że odnosi się to jedynie pośrednio do prawa autorskiego i praw pokrewnych⁴².

Przepisy dotyczące prawa autorskiego i praw pokrewnych przede wszystkim zawarte są w dyrektywach, czyli w aktach prawnych wiążących państwa członkowskie w zakresie rezultatu, który ma zostać osiągnięty. Laskowska wskazuje, że w zakresie prawa autorskiego dotychczas wybieraną formą ujednolicania krajowych porządków prawnych przez instytucje unijne była tzw. harmonizacja niepełna, polegająca na wskazywaniu oczekiwanego rezultatu prawnego [2016: 49]. Przyjęte dotychczas dyrektywy poświęcone są określonym zagadnieniom o zróżnicowanym zakresie przedmiotowym [Sarbiński 2004: 289]. Mają one w szczególności charakter sektorowy, dotyczący określonych przedmiotów np. programów komputerowych, bądź też problemowy, czego przykładem jest regulacja czasu trwania ochrony, a wyjątkowo także ogólny, jak w przypadku dyrektywy dotyczącej prawa autorskiego w społeczeństwie informacyjnym. Należy jednak zaznaczyć, że dyrektywy autorskie nie tworzą kompleksowej regulacji systemu prawa autorskiego, lecz tylko regulują określone jego zagadnienia [Barta & Markiewicz 2007: 173]. Większość z nich w większym lub mniejszym stopniu odnosi się jednak do wykonywania prawa autorskiego i praw pokrewnych w ramach jednolitego rynku.

Do chwili obecnej uchwalono dwanaście dyrektyw służących harmonizacji prawa państw członkowskich w tym zakresie, a jedna jest nadal procedowana. Dotyczą one następujących kwestii:

- prawnej ochrony baz danych [Dz. Urz. UE L 77/20],
- koordynacji określonych przepisów prawa autorskiego i praw pokrewnych dotyczących przekazu satelitarnego i retransmisji kablowej [Dz. Urz. UE L 248/15],

⁴² Weześniej podstawą to kreowania unijnych tytułów ochronnych był art. 308 TWE. Zob. Wróbel 2010: 1041-1067.

- harmonizacji niektórych aspektów prawa autorskiego oraz praw pokrewnych w społeczeństwie informacyjnym [Dz. Urz. UE L 167/10],
- *droit de suite* [Dz. Urz. UE L 272/32],
- egzekwowania praw własności intelektualnej [Dz. Urz. UE L 157/45],
- prawa najmu i użyczenia oraz niektórym prawom pokrewnym prawu autorskiemu w zakresie własności intelektualnej [Dz. Urz. UE L 376/28],
- czasu ochrony prawa autorskiego i niektórych praw pokrewnych [Dz. Urz. L 372/ 12],
- ochrony programów komputerowych [Dz. Urz. L 111/16],
- przedłużania czasu ochrony prawa autorskiego i niektórych praw pokrewnych [Dz. Urz. UE L 265/1],
- niektórych dozwolonych sposobów korzystania z utworów osieroconych [Dz. Urz. UE L 299/5],
- zbiorowego zarządzania prawami autorskimi i prawami pokrewnymi oraz udzielania licencji wieloterytorialnych dotyczących praw do utworów muzycznych do korzystania online na rynku wewnętrznym [Dz. Urz. UE L 84/72],
- niektórych dozwolonych sposobów korzystania z utworów z korzyściami dla osób niewidomych i słabowidzących [Dz. Urz. UE L 242/1],
- praw autorskich na jednolitym rynku cyfrowym [COM(2016) 593 final]⁴³.

Żadna z wymienionych dyrektyw nie wprowadza jednolitego i całościowego systemu ochrony prawno-autorskiej. Wynika to przede wszystkim z konieczności zachowania zasady subsydiarności oraz ograniczenia kompetencyjnego prawodawcy unijnego. Stąd też niektórzy autorzy wskazują, że harmonizacja prawa autorskiego ma charakter punktowy [Czajkowska-Dąbrowska 1991: 168–169]. Laskowska zauważa jednak, że nie dotyczy to dyrektyw o społeczeństwie informacyjnym oraz dyrektywy w sprawie egzekwowania własności intelektualnej, które to regulują ogólne kwestie dotyczące kwestii treści oraz ochrony prawno-autorskiej [2016: 51]. Niemniej jednak pomimo ich punktowego charakteru wszystkie dotyczą wykonywania praw autorskich i praw pokrewnych z elementem transgranicznym. Oznacza to, że mają istotne znaczenie dla funkcjonowania jednolitego rynku. Świadczą o tym przywoływane podstawy prawne przyjmowania dyrektyw. Są to m.in. art. 64 TFUE (dawny art. 57 ust. 2 TWE) dotyczący swobody przepływu kapitału i płatności, art. 53 ust. 1 TFUE (dawny art. 47 ust. 2 TWE) dotyczący swobody przedsiębiorczości, art. 114 TFUE (dawny art. 95 TWE) dotyczący zbliżenia prawodawstw w celu ustanowienia i funkcjonowania jednolitego rynku. Co więcej w ostatnich latach można zauważyć intensyfikację działań Komisji Europejskiej w obszarze urzeczywistnienia jednolitego rynku cyfrowego, co przejawia się m.in. działalnością zmierzającą do harmonizowania krajowych regulacji w tym obszarze (np. dyrektywy

---

⁴³ W momencie przygotowywania artykułu nadal trwały prace legislacyjne nad tą dyrektywą.

2001/29/WE, 2009/24/WE, 2014/26/UE, czy procedowana dyrektywa dotycząca praw autorskich na jednolitym rynku cyfrowym). Biorąc pod uwagę, iż nadal funkcjonowanie cyfrowego wymiaru jednolitego rynku nie spełnia oczekiwań Komisji [COM(2015) 192 final], można się spodziewać dalszych regulacji w tej materii, co będzie oznaczało również przyjmowanie aktów prawnym mających wpływ na wykonywanie praw autorskich i praw pokrewnych.

5. ROZPORZĄDZENIA JAKO PRÓBA STWORZENIA UNIJNEGO PRAWA AUTORSKIEGO

Tak jak to zostało wspomniane wcześniej aktywność instytucji unijnych w obszarze prawa autorskiego zmierza raczej do harmonizacji prawa obowiązującego w państwach członkowskich niż jego ujednoczenia. Oznacza to, że rozporządzeń dotyczących omawianej materii jest stosunkowo niewiele. W kontekście wykonywania praw ochronnych z tytułu praw autorskich i praw pokrewnych w ramach jednolitego rynku można wymienić jedynie trzy rozporządzenia, spośród których dwa zostały przyjęte w 2017 r. Dotyczą one:

- powierzenia Urzędowi Harmonizacji Rynku Wewnętrznego zadań związanych z egzekwowaniem praw własności intelektualnej [Dz. Urz. UE L 129/1],
- transgranicznego przenoszenia na rynku wewnętrznym usług *online* w zakresie treści [Dz. Urz. UE L 168/1],
- transgranicznej wymiany między Unią a państwami trzecimi kopii utworów w formatach dostępnych dla osób niewidomych i słabowidzących [Dz. Urz. UE L 242/1].

Wyraźnie widać więc, że w ostatnich latach Komisja chętniej sięga do tego instrumentu powołując się przy tym na art. 114 TFUE, a więc konieczność przyjęcia na poziomie unijnym przepisów mających na celu efektywne funkcjonowanie rynku wewnętrznego. Jedynie w rozporządzeniu 386/2012 jako podstawa prawna obok art. 114 TFUE przywołany został art. 118 ust. 1 TFUE. Wynika to przede wszystkim z tego, że owo rozporządzenie dotyczy głównie ochrony znaków towarowych i wzorów, a jedynie marginalnie praw autorskich.

6. WNIOSKI

Terytorialny zakres prawa autorskiego oraz zróżnicowanie reguł jakim podlega gospodarca eksploatacja jego przedmiotu, stwarza oczywistą przeszkodę dla swobody przepływu towarów i usług między państwami członkowskimi [Żakowska-Henzler 2013: 65]. Jak to jednak wykazano w niniejszej pracy Unia Europejska ma w obszarze prawa autorskiego pewne kompetencje legislacyjne dotyczące możliwości harmonizowania prawa w obszarze jednolitego rynku, a więc w przypadku prawa autorskiego przede wszystkim dotyczące swobody przepływu towarów, usług i przedsiębiorczości [Dreier, Hugenholtz 2006: 1]. W doktrynie od dawna wskazuje się na problem wynikający z istniejącego na-

pięcia pomiędzy wyłącznością kompetencji państw członkowskich w obszarze prawa autorskiego i praw pokrewnych, a obowiązującą w ramach jednolitego rynku swobodami. Proces harmonizacji prawa w ramach Unii polega więc na dążeniu do znalezienia kompromisu pomiędzy z jednej strony ochroną praw majątkowych twórców dzieł, z drugiej swobodnym przepływem towarów i usług, a trzeciej ochroną zasad konkurencji na wolnym rynku. To napięcie jest niezwykle istotne bowiem wymusiło na TSUE wypracowanie określonych zasad obowiązujących na styku prawa autorskiego i swobód obowiązujących w ramach jednolitego rynku, a także przyczyniło się do podjęcia działań legislacyjnych przez Komisję w tym obszarze. W chwili obecnej wydaje się, że największy problem, a więc i największe napięcie – posługując się wcześniej używanym sformułowaniem – istnieje w obszarze nowych technologii, w tym internetowego przepływu pomiędzy państwami członkowskimi utworów chronionych autorskimi prawami majątkowymi. Biorąc pod uwagę obowiązującą w ramach prawa autorskiego zasadę terytorializmu praw ochronnych oraz brak realnych granic terytorialnych w internecie⁴⁴ możemy się jedynie domyśleć wyzwań prawodawczych czekających Komisję w najbliższej przyszłości. To zaś będzie skutkowało dalszym rozwojem prawa autorskiego na poziomie unijnym, i to raczej zmierzającym do ujednoczenia a nie harmonizacji porządku prawnego. Tym samym widać postępujący proces rozlewania się (*spill-over proces*) integracji z obszaru współpracy ekonomicznej w ramach jednolitego rynku na prawo autorskie i prawa pokrewne.

Literatura:

- [1.] Ares, M., Ceka, B., Kriesi, H.: *Diffuse support for the European Union: spillover effects of the politicization of the European integration process at the domestic level*. "Journal of European Public Policy" 2017, vol. 24, issue 8.
- [2.] Auleytner, A.: *Ochrona praw autorskich i pokrewnych a zasady swobodnego przepływu towarów i świadczenia usług w prawie Unii Europejskiej*, Warszawa: Wydawnictwo C.H. Beck 2016.
- [3.] Auleytner, A.: *Ochrona praw podstawowych a prawa własności intelektualnej w prawie wspólnotowym*. W: *Prawa podstawowe w prawie i praktyce Unii Europejskiej*, C. Mik, K. Gałka (red.). Toruń: TNOiK 2009
- [4.] Barta, J., Markiewicz, R.: *Prawo autorskie i prawa pokrewne*. Warszawa-Kraków: Wolters Kluwer 2007.
- [5.] Barta, J., Markiewicz, R.: *Prawo autorskie i prawa pokrewne*. Warszawa: Wolters Kluwer 2017.
- [6.] Czajkowska-Dąbrowska, M.: *Sytuacja prawna autorów obcych w Polsce*. Warszawa: WPiA UW 1991.

---

⁴⁴ Trzeba jednak pamiętać o odmienności rynku online w Chińskiej Republice Ludowej.

- [7.] COM(2015) 192 final. *Komunikat Komisji do Parlamentu Europejskiego, Rady, Europejskiego Komitetu Ekonomiczno-Społecznego i Komitetu Regionów, Strategia jednolitego rynku cyfrowego dla Europy.*
- [8.] COM(2016) 593 final. *Wniosek w sprawie dyrektywy Parlamentu Europejskiego i Rady w sprawie praw autorskich na jednolitym rynku cyfrowym.*
- [9.] *Concise European Copyright Law*, Dreier, T., Hugenholtz, P.B. (red.). Alphen: Wolters Kluwer 2006,
- [10.] Doniec, J.: *Wyczerpanie prawa autorskiego w Internecie – przepisy Unii Europejskiej i ocena potrzeb zmiany uregulowań w kontekście White Paper on Remixes, First Sale, and Statutory Damages z 2016 r.* „Internetowy Przegląd Prawniczy TBSP UJ” 2016, nr 14.
- [11.] Johnston, A.: *‘Spillovers’ from EU Law into National Law: (Un)intended Consequences for Private Law Relationship.* W: *The Involvement of EU Law in Private Law Relationships*, D. Leczykiewicz, S. Weatherill (red.). Oxford: Hard Publishing 2013.
- [12.] Jütte, B.J.: *Reconstructing European Copyright Law for the Digital Single Market: Between Old Paradigms and Digital Challenges.* London: Bloomsbury Publishing Plc 2017.
- [13.] Keeling, D.T.: *Intellectual Property Rights in EU Law*, vol. 1, *Free Movement and Competition Law.* Oxford: Oxford University Press 2003.
- [14.] Kosowska, K.: *Prawo własności intelektualnej Unii Europejskiej a swoboda przepływu towarów i usług.* „Przegląd Prawa i Administracji” 2010, nr 83.
- [15.] Lange, B.: *How to Conceptualise Law in European Union Integration Processes? Perspectives from the Literature and Empirical Research.* W: *European Ways of Law: Towards a European Sociology of Law*, V. Gessner, D. Nelken (red.), Oxford: Hart Publishing 2007
- [16.] Laskowska, E.: *Konstrukcja ochrony prawnoautorskiej na tle procesu europeizacji prawa prywatnego*, Warszawa: Wolters Kluwer 2016.
- [17.] Lucas-Schloetter, A.: *Is there a concept of European copyright law? History, evolution, policies and politics and the acquis communautaire.* W: *EU Copyright Law. A Commentary*, I. Stamatoudi, P. Torremans (red.). Cheltenham: Edward Elgar 2014.
- [18.] *Prawo Unii Europejskiej*, t. II, *Prawo materialne*, J. Barcz (red.). Warszawa: 2006.
- [19.] Jaśkowski, M., *Sądowa kontrola legalności aktów administracyjnych Unii Europejskiej.* Warszawa: Wolters Kluwer 2016.
- [20.] Mazziotti, G.: *Copyright in the EU Digital Single Market.* Brussels: Centre for European Policy Studies 2014.
- [21.] Miąsik, D.: *Stosunek prawa ochrony konkurencji do prawa własności intelektualnej.* Warszawa: Wolters Kluwer 2012.
- [22.] Mik, C.: *Zdolność traktatowa Unii Europejskiej w sferze międzynarodowego prawa własności intelektualnej.* W: *Spory o własność intelektualną. Księga jubileuszowa dedykowana Profesorom Januszowi Barcie i Ryszardowi Markiewiczowi*, A. Matlak, S. Stanisławska-Kloc (red.). Warszawa: Wolters Kluwer 2013.

- [23.] Paczuski, W.: *Handel dziełami sztuki w Unii Europejskiej*. Kraków: Wolters Kluwer 2005.
- [24.] Radwański, Z.: *Derywacyjna koncepcja wykładni polskiego prawa prywatnego a wykładnia prawa Unii Europejskiej*. W: *Aurea praxis, aurea theoria. Księga pamiątkowa ku czci Profesora Tadeusza Erecńskiego*, t. 2, J. Gudowski, K. Weitz (red.). Warszawa: Lexis Nexis 2011.
- [25.] Sappa, C.: *The principle of non-discrimination*. W: *EU Copyright Law. A Commentary*, I. Stamatoudi, P. Torremans (red.). Cheltenham: Edward Elgar 2014.
- [26.] Sarbiński, R.M.: *Utwór fotograficzny i jego twórca w prawie autorskim*. Kraków: Zakamycze 2004.
- [27.] Seville, C.: *EU Intellectual Property Law and Policy*. Cheltenham: Edward Elgar Publishing 2009.
- [28.] Sozański, J.: *Własność intelektualna i przemysłowa w Unii Europejskiej*. Warszawa-Poznań: IURIS 2009.
- [29.] Szczotka, A.: *Najem i użyczenie egzemplarzy utworu jako odrębne pola eksploatacji*. Warszawa: 2013.
- [30.] Świerczyńska, A.: *Zasada obrotu lekami generycznymi w Unii Europejskiej – ograniczenia i bariery*. W: *Aktualne problemy prawa Unii Europejskiej i prawa międzynarodowego – aspekty teoretyczne i praktyczne*, D. Kornobis-Romanowska (red.). Wrocław: WPAiE UW r 2017.
- [31.] Tomaszewski, K.: *Rynek wewnętrzny Unii Europejskiej – szansą i wyzwaniem dla obywateli*. „Studia Europejskie” 2003, nr 2.
- [32.] Wróbel, A.: *Komentarz do art. 308 TWE*. W: *Traktat ustanawiający Wspólnotę Europejską. Komentarz*, t. 3, A. Wróbel, D. Kornobis-Romanowska, J. Łacny (red.). Warszawa: Wolters Kluwer 2010.
- [33.] *System ochrony prawnej w Unii Europejskiej*, A. Wyrozumska (red.). Warszawa: Instytut Wydawniczy EuroPrawo 2010.
- [34.] Ubertazzi, B.: *The principle of free movement of goods: community exhaustion and parallel imports*. W: *EU Copyright Law. A Commentary*, I. Stamatoudi, P. Torremans (red.). Cheltenham: Edward Elgar 2014.
- [35.] Żakowska-Henzler, H.: *Rynek wewnętrzny Unii Europejskiej a prawo własności intelektualnej*. Warszawa: Instytut Wydawniczy EuroPrawo 2013.

Akty prawne:

- [1.] Dz. Urz. UE 2006 C 321/01. Traktat ustanawiający Wspólnotę Europejską.
- [2.] Dz. Urz. UE 2010 C 83/01. Traktat o funkcjonowaniu Unii Europejskiej.
- [3.] Dz. Urz. UE 2010 C 83/02. Karta praw podstawowych.
- [4.] Dz. Urz. UE L 129/1. Rozporządzenie PE i Rady 386/2012 z dnia 19 kwietnia 2012 r. w sprawie powierzenia Urzędowi Harmonizacji Rynku Wewnętrznego (znaki towarowe i wzory) zadań związanych z egzekwowaniem praw własności intelektualnej, w tym zwoływania posiedzeń przedstawicieli sektora publicznego i prywatnego w charakterze europejskiego obserwatorium do spraw naruszeń praw własności intelektualnej.

- [5.] Dz. Urz. UE L 168/1. Rozporządzenie PE i Rady 2017/1128 z 14 czerwca 2017 r. w sprawie transgranicznego przenoszenia na rynku wewnętrznym usług online w zakresie treści.
- [6.] Dz. Urz. UE L 242/1. Rozporządzenie PE i Rady 2017/1563 z dnia 13 września 2017 r. w sprawie transgranicznej wymiany między Unią a państwami trzecimi kopii w dostępnych formatach określonych utworów i innych przedmiotów chronionych prawem autorskim i prawami pokrewnymi z korzyścią dla osób niewidomych, osób słabowidzących lub osób z niepełnosprawnościami uniemożliwiającymi zapoznanie się z drukiem.
- [7.] Dz. Urz. UE L 77/20. Dyrektywa PE i Rady 96/9/WE z dnia 11 marca 1993 r. w sprawie ochrony prawnej baz danych.
- [8.] Dz. Urz. UE L 248/15. Dyrektywa PE i Rady 93/83/EWG z 27 września 1993 r.) w sprawie koordynacji niektórych zasad dotyczących prawa autorskiego oraz praw pokrewnych stosowanych w odniesieniu do przekazu satelitarnego oraz retransmisji drogą kablową.
- [9.] Dz. Urz. UE L 167/10. Dyrektywa PE i Rady 2001/29/WE z 22 maja 2001 r. w sprawie harmonizacji niektórych aspektów praw autorskich i pokrewnych w społeczeństwie informacyjnym.
- [10.] Dz. Urz. UE L 272/32. Dyrektywa PE i Rady 2001/84/WE z dnia 27 września 2001 w sprawie prawa autora do wynagrodzenia z tytułu odsprzedaży oryginalnego egzemplarza dzieła sztuki.
- [11.] Dz. Urz. UE L 157/45. Dyrektywa PE i Rady 2004/48/WE z dnia 29 kwietnia 2004 r. w sprawie egzekwowania praw własności intelektualnej.
- [12.] Dz. Urz. UE L 376/28. Dyrektywa PE i Rady 2006/115/WE z 12 grudnia 2006 r. w sprawie prawa najmu i użyczenia oraz niektórych praw pokrewnych prawu autorskiemu w zakresie własności intelektualnej.
- [13.] Dz. Urz. L 372/ 12. Dyrektywa PE i Rady 2006/116/WE z 12 grudnia 2006 r. w sprawie czasu ochrony prawa autorskiego i niektórych praw pokrewnych.
- [14.] Dz. Urz. L 111/16. Dyrektywa PE i Rady 2009/24/WE z 23 kwietnia 2009 r. w sprawie ochrony prawnej programów komputerowych.
- [15.] Dz. Urz. UE L 265/1. Dyrektywa PE i Rady 2011/77/UE z dnia 27 września 2011 r. dotycząca zmiany dyrektywy 2006/116/WE w sprawie czasu ochrony prawa autorskiego i niektórych praw pokrewnych.
- [16.] Dz. Urz. UE L 299/5. Dyrektywa PE i Rady 2012/28/UE z dnia 25 października 2012 r. w sprawie niektórych dozwolonych sposobów korzystania z utworów osieroconych.
- [17.] Dz. Urz. UE L 84/72. Dyrektywa PE i Rady 2014/26/UE z dnia 26 lutego 2014 r. w sprawie zbiorowego zarządzania prawami autorskimi i prawami pokrewnymi oraz udzielania licencji wieloterytorialnych dotyczących praw do utworów muzycznych do korzystania online na rynku wewnętrznym.
- [18.] Dz. Urz. UE L 242/1. Dyrektywa PE i Rady 2017/1564 z dnia 13 września 2017 r. w sprawie transgranicznej wymiany między Unią a państwami trzecimi kopii w dostępnych formatach określonych utworów i innych przedmiotów chronionych prawem autorskim i prawami pokrewnymi z korzyścią dla osób niewidomych, osób słabowidzących lub osób z niepełnosprawnościami uniemożliwiającymi zapoznanie się z drukiem.

Orzeczenia sądowe:

- [1.] C-78/70. Wyrok TSUE w sprawie Deutsche Grammophon Gesellschaft mbH przeciwko Metro-SBGroßmärkte GmbH & Co. KG.
- [2.] C-15/74. Wyrok TSUE w sprawie Centrafarm BV i Adriaan de Peijper v. Sterling Drug Inc.
- [3.] C-55/80 i C-57/80. Wyrok TSUE w połączonych sprawach Musik-Vertrieb Membran GmbH i K-tel International przeciwko GEMA.
- [4.] C-58/80. Wyrok TSUE w sprawie Dansk Supermarked A/S v A/S Imerco.
- [5.] C-158/86. Wyrok TSUE w sprawie Warner Brothers Inc. and Metronome Video ApS v Erik Viuff Christiansen.
- [6.] C-341/87. Wyrok TSUE w sprawie EMI Electrola GmbH v Patricia Im- und Export and Others.
- [7.] C-395/87. Wyrok TSUE w sprawie Ministère public v Jean-Louis Tournier.
- [8.] C-241/91 P i C-242/91 P. Wyrok TSUE w sprawie Radio Telefis Eireann (RTE) and Independent Television Publications Ltd (ITP) v. Commission of the European Communities
- [9.] C-92/92 C-326/92. Wyrok TSUE w sprawie Collins i Patricia Im- und Export przeciwko Imtrat i EMI Electrola.
- [10.] C-418/01. Wyrok TSUE w sprawie IMS Health.
- [11.] C-479/04. Wyrok TSUE w sprawie Laserdisken v. Kulturministeriat.
- [12.] C-324/07. Wyrok TSUE w sprawie Coditel Brabant SPRL v. Commune d'Uccle oraz Région de Bruxelles-Capitale.
- [13.] C-128/11. Wyrok TSUE w sprawie UsedSoft GmbH / Oracle International Corp.
- [14.] T-201/04. Wyrok SPI w sprawie, Microsoft v. Komisji.

dr Filip Tereszkiwicz

Politechnika Opolska

Wydział Ekonomii i Zarządzania

Ul. Luboszycka 7

45-036 Opole

e-mail f.tereszkiewicz@gmail.com

POLITECHNIKA
OPOLSKA

ISSN 2353-8899